

בארה של תורה

עלון תורני לפרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן מח"ם רינונה של תורה

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאכרבים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 173 תמוז ה' תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת יחיא בן דוד דארף ז"ל ע"י בנו ר' אייל הי"ו

פרשת בלק

על שילוח הקן ובלק בן ציפור...

"וירא בלק בן ציפור" (כב, ב)

את המלאך כמו שנעשה נס ופתחה את פיה [אך דחה פירושו זה מכיון שחז"ל (אבות ה, ו) הזכירו רק את הנס של פתיחת פיה ולא את פקחת עיניה].

והנצי"ב בהעמק דבר הקשה על רש"י, שגם אם כדבריו שבהמה יכולה לראות מוזיקין ודאי שאינה יכולה לראות מלאך ה' וכאן מדובר במלאך.

ונראה לבאר בדעת רש"י **על פי מה שכתב רבי יצחק קארו** נדודו של מרן הבית יוסף בספר **תולדות יצחק**, שהמלאך שנגלה לבלעם בא בדמות שטן, וכמו שנאמר (פס' כב) "ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו", ודרשו חז"ל (במדב"ר כ, ג) "מלאך של רחמים היה ונעשה לו לשטן" נומדה כנגד מדה נהג עמו ה', שבלעם שטן היה ורשע והיה מראה עצמו לבני אדם שהוא כמלאך, ולכן נשלח לו מלאך בדמות שטן. וכיון שבא בדמות מויק יכולה האתון לראותו ככל בהמה שיש בכוחה לראות מוזיקין. וזהו שדקדק רש"י וכתב "מוזיקין" ולא "מלאך" אף שהיה זה מלאך ה'.

ב. והנה רש"י כתב שהטעם שנתן ה' רשות לבהמה לראות יותר מהאדם הוא מפני "שמתוך שיש בו דעת תיטרף דעתו כשיראה מוזיקין". ויש לציין לדברי הספר **חסידים** (אלף קמ"ה-קמ"ו) ש"מה שנתשיראה האתון מחרב המלאך, לפי שהבהמות יודעין הגזירות ורואים מלאכי חבלה של אש. ולולא שבני אדם היו מגידים מה שרואים היו רואים אף הם דברים הרבה כמו הבהמות שאינן מגידות. כי האתון ראתה מה שלא ראה בלעם". ומשמע שלא כרש"י, אלא שיש ביכולתו של אדם לראות מוזיקין ולא תשתבש דעתו מחמת כן, אלא שאם היו בני אדם רואים מלאכים ומוזיקים היה כל אחד רץ לספר לחבריו את מה שראה ואין רצון ה' בכך.

[ולפי זה פירש את דברי חז"ל (ב"ק ס, ב) "כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר, כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר", שהכלבים רואים ממש את אליהו ואת מלאך המות. אך לדברי הרמב"ן הנ"ל אין זו אלא הרגשה בעלמא ולא ראייה ממש, וכן פירש המהר"ל בבאר הגולה (באר חמישי פ"ז)].

הנה אמר דוד המלך ע"ה בתהלים (יא, א) "איך תאמרו לנפשי נודי הרכם ציפור". ופירש מרן החיד"א **בחומת אנך** (תהלים, שם) על פי דברי חז"ל (הוריות י, ב) שרות המואביה היתה בת בנו של עגלון שהיה בן בנו של בלק מלך מואב. ונמצא שדוד שבא מרות היה מזרעו של בלק. ולכן היו אומרים שונאיו לישראל "נודי הרכם ציפור", כלומר שה"הר" שלכם דהיינו המלך דוד [שמלך נקרא "הר"ן] הוא מזרע בלק בן ציפור ואינו ראוי למלך, ונפשו תנוד ותענש בכף הקלע. ועל כך אמר דוד "איך תאמרו לנפשי נודי הרכם ציפור", והרי "ה" צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו", כלומר שאדרבה שונאיו שהם בעלי לשון הרע שנואים בעיני ה' והם שיענשו בכף הקלע, אך הוא שותק ואינו מדבר עליהם ועוסק בתורה וביראת ה' בכל עת ומעשיו רצויים לפני ה'. [וכן על זו הדרך פירש החיד"א את כל אותו מומזר שהוא תשובתו של דוד למלעזים עליו מחמת שבא מבלק בן ציפור].

ב. ובדרך זו פירש החיד"א (בחומת אנך בפרשתנו), וכן **רבי אברהם פאלאגני** בספר **אברהם אנכי**, את דברי בלק "לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני". כי בלק ידע שעתיד לצאת ממנו דוד המסמל את שלטונם וממשלתם של ישראל, ואשר עתיד לכלות את מואב [כמו שנאמר להלן (כד, יז) "וקם שבת מישראל ומחץ פאתי מואב", וביארו המפרשים שזהו דוד המלך שעתיד להילחם במואב ולכלותם], ולכן אמר לבלעם, דע לך "כי **עצום הוא ממני**", כלומר שדוד המסמל את כוחו ועוצמתו של עם זה עתיד לצאת ממני, ולכן מבקש אני ממך, "ארה לי", שתקללני שינטל ממני כח ההולדה כדי שלא יבוא דוד לעולם ובכך יחלש כח ישראל כבר עתה.

ואף שעל ידי כן יכלה זרעו של בלק, העדיף שיתקללו ישראל למרות שיתקלל אף הוא בבחינת "תמות נפשי עם פלשתים". וזהו שנאמר (פס' ג) "ויקץ מואב מפני בני ישראל", ופירש"י שקצו בחייהם [כמו "קצתי בחיי"], כנגד בלק שקץ בחייו והסכים להאבד מן העולם כדי שיתקללו ישראל.

ג. ואגב הקשר שבין דוד לציפור אביא בזה חידוש נפלא ששמעתי מידידי **רבי אפרים מדרמן הי"ו** ומצאתי שמקורו בהקדמה לספר **מאזני צדק** על ספר תהלים **רבי יצחק מווינא**, שהביא דברי רבו **רבי דוד אופנהיים** בשם הרוקח [בכת"י], שהטעם שחיבר דוד ק"ן מומזרי תהלים בדוקא, הוא משום שבהיותו במדבר מנעו ממנו העמלקים לקיים מצות שילוח הקן בכישופיהם, וכדי לתקן את חסרון מצות הקן ייסד ק"ן מומזרים.

מה שרואים משם...

"ותרא האתון את מלאך ה' ניצב בדרך וחרבו שלופה בידו" (כב, ג)

מפשוטו של מקרא משמע שהאתון ראתה ממש את המלאך כשם שרואה כל דבר. וכן פירש"י "ותרא האתון- והוא לא ראה, שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות יותר מהאדם, שמתוך שיש בו דעת תיטרף דעתו כשיראה מוזיקין".

אך הרמב"ן מייאן לפרש כן, כי לא יתכן שבהמה יכולה לראות את מלאך ה', ומה שנאמר "ותרא האתון" היינו שחשה והרגישה בדבר שהפחיד אותה מלעבור ולהמשיך בדרכה, או שה' פקח את עיניה וראתה בדרך נס

השקר שהחזיר בתשובה!

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" (כג, כא)

אונקלוס תרגם "לא עבדי ליאות שקר בישראל". וביאר הראשון לציין **רבי מרדכי אליהו** בספר **דברי מרדכי** על פי מעשה שהביא **המהרש"א** (סנהדרין צב, א) בשם **ספר העיקרים** (מאמר ג' פ"ל), באדם רשע ומלא עבירות שניגש אל הרב כדי שידריך אותו כיצד לעשות תשובה, אך ביקש שהיות וקשה לו לעשות תשובה שלימה, שיתן לו הרב דרך קלה לעשיית תשובה. והרב הורה לו שיקבל על עצמו לדבר רק אמת ושלא להוציא דבר שקר מפיו לעולם. שמח האיש בכך שיוכל להמשיך לחלל שבתות ולאכול טרפות ולגנוב ורק יקפיד שלא לשקר. והנה יום אחד הלך לגנוב, ולפתע הבחין בו חבירו ושאל אותו לאן פניו מועדות. הלה התבייש לומר את האמת שהוא הולך לגנוב, ואמר "אני הולך לבית הכנסת...", וכדי שדבריו לא יהיו לשווא הלך באמת לבית הכנסת, שם ספג תורה ויראת שמים. ושוב פעם אחרת הלך לקנות בשר טרף, וכששאל אותו חבירו לאן הוא הולך, השיב שהולך לקנות בשר מקצב ירא שמים. ובלית ברירה הלך לשם כדי שלא לשקר, וכך חזר בתשובה שלימה.

ועל פי זה יתבאר, שכשראה בלעם שעם ישראל כולו עושה את רצון ה', ואינם נמשכים אחר היצר הרע, בבחינת "לא הביט און ביעקב", תלה זאת בכך שכולם אינם מוציאים דבר שקר מפיהם, ואמר "ולא ראה עמל בישראל", וכפי שתרגם **אונקלוס** "לא עבדי ליאות שקר בישראל".

חיה חנה בת איזה אבני ע"ה
משה בן שמחה בניטה ז"ל
חנה בת לאה לביא ע"ה

שמעון בן סעדיה גרסי ז"ל
שרה בת מרים סינאוני ע"ה
ויקטוריה בת טובה בן זקן ע"ה

לעני ר' בנימין בן סלחה ז"ל + סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל + נאוה בת תאניה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל + רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

"כרע שכב כארי וכלביא מי יקימו" (כד, ט)

במסכת ברכות (יב, ב) אמרו "ביקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, דכתיב בה כרע שכב כארי וכלביא מי יקימו", ופירשי "דדמי לבשכבך ובקומך, שהקב"ה שומרנו בשכבנו ובקומנו לשכב שלום ושקטים כארי וכלביא". ולכאורה וכי אומות העולם שוכבים על מיטתם בדאגה ופחד, והרי גם הם יושנים מתוך שלווה ושקט בדיוק כמו ישראל, ואם כן איזו שלווה מיוחדת מצא בלעם בשנתם של ישראל. וכן יש להבין מה שייך כל זה לקריאת שמע שענינה קבלת עול מלכות שמים ואמונה ומסירות נפש עד שרצו חז"ל לקבוע פרשה זו בקריאת שמע.

והגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי ראש ישיבת עטרת ישראל (בספר ברכת מרדכי) ביאר הענין על פי מעשה שאירע עם מרן הגרי"ז בעת המלחמה כשברח מבריסק לוורשה, והסתתר יחד עם חלק מבני ביתו ועם עשרות אנשים בביתו של מר טנצמן, שהיה בית גדול שקירותיו העבים היוו מחסה מפני הפצצותיהם של הגרמנים. איש מהנאספים שם לא פשט את בגדיו בלילות, כי כולם היו מלאי חרדות וחששו שלא יספיקו לחזור ולהתלבש אם יהיה צורך להימלט מהבית. והיחיד שלבש פיג'מה ושכב על משכבו כבכל לילה היה מרן הגרי"ז...

בעל הבית מר טנצמן התפלא ושאל את הרב, "הרי העולם אומר שהרב מבריסק אינו מן הרגועים... ויש אפילו מפליגים ומספרים אודות חששותיו ודאגותיו... וכיצד יתכן שדוקא רבינו הוא היחיד אשר שוכב על משכבו עם בגדי לילה?".

ענה לו הרב מבריסק, מה לך כי לא תבין, הלא אתה עצמך אומר זאת מדי לילה בקריאת שמע על המטה [כמנהג בני אשכנז], "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו, ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי, ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומימים ראשי". וכאן תיאר הרב בפניו את הטרגדיה והצרה הנוראה שהיה שרוי בה דוד באותה שעה, כשבנו הדיחו מהמלוכה ורדף אחריו להורגו, והיות שידע עד כמה מצבו מסוכן אמר שרק הקב"ה יגן בעדו ויריב ראשו ומלבד זאת אין לו שום סיכוי ודרך אחרת להימלט ולהינצל.

ומה נאמר בפסוק הבא? "אני שכבתי ואישנה, הקיצוני כי ה' יסמכני!" פלא פלאים, בתוך מצב איום כזה של פחד ודאגה נוראיים, האם עתה הוא הזמן לשכב לישון, ואף להנציח זאת לדורי דורות "אני שכבתי ואישנה"? והתירוץ הוא שעל האדם לפעול ככל יכולתו ולעשות כל השתדלות שהיא כדי לצאת מהמצב האיום בו הוא נמצא, אך משגמר את כל מה שבאפשרותו לעשות, אחרי כל זה לא נשאר אלא "אני שכבתי ואישנה". ואדרבה כי לאחר שהגיע לשיא פעולותיו ותפילותיו אזי מגיעה השעה והחובה ל"אני שכבתי ואישנה", להראות ולהעיד בעצמו כי תולה את יהבו בה', ולכן גם בתוככי הצרות מסוגל הוא לשכב לישון לבטח. וסיים הרב מבריסק, "אני שכבתי ואישנה זה עם פיג'מות!"

ואת ה"פיג'מות" הללו מצא בלעם רק בישראל, כי גוי שצרות תוקפות אותו לא מסוגל ללכת לישון כשהוא רגוע, וגם אם ירדם הרי זה כי שינה תקפתו ולא מתוך שלווה ושקט של מי שבטוח בכח עליון שיעשה עבורו את הטוב ביותר. ולכן דוקא בקריאת שמע המסמלת את האמונה והבטחון בה' ביקשו חז"ל לקבוע את פרשת בלק שבה מופיעות פיג'מות הבטחון המופלאות של עם ישראל, שלמרות היסורין והצרות בוטחים בה' והולכים לישון בשלוה כמו אריה שישן בשקט ובשלוה ללא חשש ופחד ממאן דהו.

פירש"י "כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין".

ובשו"ע בתחילת אורח חיים (א, א) כתב "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו", ובביאור הגר"א ציין למדרש (במד"ב כ, כ) "אין אומה בעולם כיוצא בהם, הרי הן יושנים מן התורה ומן המצוות ועומדים משנתם כאריות וחוטפין קריאת שמע וממליכין להקב"ה ונעשין כאריות". ויש להבין מהו פשרה וענינה של התגברות רוחנית זו בדרכו של האריה.

וביאר הגאון רבי ברוך דב פוברסקי ראש ישיבת פוניבז' בספר בד קודש, שיש אבר רוחני באדם שיש בו כח הרצון, ועניינו הוא שכל אדם יש לו רצונות לדברים מסויימים, והאבר הזה מלא רצונות ואם אינו מלא ברצון ותשוקה לרוחניות לתורה ולמצוות אזי נכנסים בו רצונות ותשוקות אחרים, והאדם צריך שיהא כל רצונו בלתי לה' לבדו. וכאשר יש לאדם רצון מושלם לדבר אחד הרי הוא עושה אותו בכל כוחו. והוה הענין הנאמר שיתגבר בבוקר כארי לעבודת הבורא, שדבר זה מעורר בו חשק וממלא את רצונו אך ורק לקיום רצונו ית'. וכשיש לאדם רצון לקיום מצוות וכל חשקו ורצונו הוא לזה, הרי הוא מקבל את הכח והכלים לקיום הדבר בשלימות.

והוה הביאור בפסוק (ק"ב, א) "אשרי איש ירא את ה' במצוותיו חפץ מאוד, גיבור בארץ יהיה זרעו", שמאחר שהוא חפץ במצוותיו מאוד על כן גיבור יהיה הוא וזרעו, ויקבלו הוא והם כוחות לכך.

ב. ודברים אלו כקילורין לעינים הם, שכן פעמים שאדם רוצה להתקדם בעבודת ה' ולהתעלות בתורה אך מרגיש שאינו מצליח בכך כפי שאיפתו, וסוד הדבר הוא מפני שההצלחה בעבודת ה' תיתכן רק על ידי שתשוקתו של האדם וכל רצונותיו יהיו נתונים אך ורק לתורה הקד' ועבודת ה', אך אם הוא מתעניין בדברים נוספים, הגם שאין אלו דברי איסור, מכל מקום תופסים הם נתח מרצונו, וחוסמים ומעכבים את עלייתו.

ולמשל, יש יצר ותשוקה מיוחדת לאדם להתעניין בחדשות ופוליטיקה, ומלבד הביטול תורה הרב שיש בזה, הרי שעצם התשוקה לדעת כל דבר היא מקל בגלגלי רוחניותו, כי במקום להשתמש בה לתשוקת התורה, לדעת עוד דף גמרא ועוד הלכה, מבזבז אותה על תשוקה לנייעים וחדשות.

וידוע שמרן הגרי"ז מבריסק היה מזהיר את בניו בימי בחרותם על ג' דברים: שלא יקראו עיתונים, ושלא ידברו על פוליטיקה, ושלא ילכו להפגנות. וכן רבי ראובן יוסף גרשונוביץ כשראה את נכדו קורא עיתון אמר לו בשם רבו ר' ברוך בער ליכוביץ בעל הברכת שמואל, ש"מי שקורא עיתון לא יגדל תלמיד חכם". ובוודאי שלא אמרו כן רק מפני הביטול תורה שיש בכך, אלא שיסוד ושוורש ההתעלות בתורה הוא הקדשת כל התשוקות וההשאיפות להצלחה בתורה, וכל כותרת או כתבה בעיתון היא השחתה ומעילה והרס של חתיכת התשוקה שהיתה יכולה להיות מוקדשת לתורה.

ג. ומי לנו כרבינו הגדול מאור ישראל מרן רבי עובדיה יוסף זצ"ל אשר לימדנו שקיעות בתורה מהי, וכעדות בנו הראשון לציון רבי יצחק יוסף באיגרת לבן תורה (עמ' עט) "סוד ההצלחה של בן תורה הוא שיהיה מרוכז ושקוע אך ורק בתורה. וסיפר לי מרן אאמור"ר זצ"ל כי בצעירותו מעולם לא קרא עיתון, וגם אחר נישואיו מעולם לא ראה בעיתון ולא היה שומע חדשות ברדיו כלל ועיקר [אף ששנים אלו בחיי מרן היו שנים סוערות בתולדות עמנו והעולם כולו כידוע], ואמר לי שסוד הצלחתו היה אך ורק בכך שהיה שקוע כל כולו בתורה בלא שהתעניין בשום ענין אחר, וכל מה שהיה מעניין אותו היה אך ורק דברי הש"ס והראשונים והאחרונים".

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-1-2-48-1-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

תן ירך היום למורי ההוראה של מחר! בשלושת הכוללים שבמוסדותינו לומדים עשרות אברכים השוקדים על תלמודם מזה שנים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ועברו בהצטיינות רבה את מבחני ההסמכה שע"י הרבנות הראשית, ורבים מהם כבר משמשים בפועל כמורי הוראה ורבני קהילות. בידך להיות שותף בתורתם, ולישול חלק בזכויות הנשגבות של תלמודם, ולהעמיד כמו ירך את מורי ההוראה של הדור הבא!

ניתן לחתום על הסכם יששכר זבולון עם אברך תלמיד חכם שיקדיש לימודו להצלחתך ולרפואה וברכה לך ולבני ביתך, ולעילוי נשמת יקיריך.

לפרטים, משרד: מרגולין 12 ת.ד. 15034 רחובות, טל' 08-9452903, פקס 08-9452903-153. ח"ן דואר 8795528, ח"ן פאנ"י 014680 סניף 174, מייל dar.tora613@gmail.com. המוסד מוכר לצרכי מס לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה.

לע"נ אלישבע בת שלמה ושרה גדיסי ע"ה ♦ חנה בת שדרה עדני (בהן) ע"ה ♦ מרים בת ר' יעקב ליבי ז"ל ע"י בנו ר' אילן הי"ו ♦ אהרון בן הביבה מוזוז ז"ל

רפואה שלמה לנהוראי נתן בן עליזה מיכל הי"ו יחזור לביתו בריא אולם ויזכו הוריו לגדל כל יוצאי הלציהם לתורה חופה ומעשים טובים

יצחק בן ריקה בן סימון ז"ל שמחה בת שרה אליאס ז"ל עזרא בן טלה אליאסי ז"ל

דינה בת שלום גדקא ע"ה נעימה בת לולו נריאן ע"ה סינה זוהרה בת הדייא מעברי ע"ה